

Janurik Márta

Hogyan viszonyulnak az általános és a középiskolás tanulók a klasszikus zenéhez?

Az utóbbi évtizedekben zenepedagógusok, gyakorló zenészek világszerte hangot adnak az ének-zene oktatás korszerűsítését sürgető véleményüknek. Magyarországon is egyre nyilvánvalóbbá válik az oktatás feladatainak, módszereinek és lehetőségeinek napjaink körülményeihez igazodó átalakítása. A szerző azt elemzi, milyen gyakorisággal hallgatnak komolyzenét a fiatalok, szerepet játszik-e életükben a komolyzene és a zenehallgatás, befolyásolja-e a klasszikus zenéhez fűződő viszonyulásukat az iskolán kívüli zenetanulás. Az eredmények hozzájárulhatnak az ének-zene órákon folyó oktatás eredményességének értékeléséhez.

A FIATALOK KLASSZIKUS ZENÉVEL KAPCSOLATOS ATTITÚDJE

A zenei nevelés fontos szerepet játszik a harmonikus, sokoldalúan fejlett személyiség formálódásában, az iskolai tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlődésében. Mai technikai-információs társadalmunkban azonban világszerte a zenei nevelés nyújtotta lehetőségek fokozatos háttérbe szorulásának lehetünk tanúi.

A fiatalok életében természetesen fontos szerepet tölt be a zene. Mindennapos látvány az utcán, villamoson és a legkülönbözőbb helyeken walkmannel a fülén felbukkanó fiatal. Körülvesz bennünket a könnyűzene, amely mára jól eladható árucikké vált. Média uralta világunkban tévé- és rádiócsatornák ontják megszámlálhatatlan mennyiségben a többnyire tömegtermelésben gyártott, „megcsinált” előadók által közvetített pop- és rockzenét. Ma már nem léphetünk be egyetlen nagyobb áruházba sem anélkül, hogy ne zúdulna ránk a központilag szolgáltatott „szórakozás”.

A klasszikus zenével való találkozás lehetősége azonban már korántsem ilyen természetes. A komolyzene szerepe a fiatalok életében egyre inkább háttérbe szorul, a klasszikus zenével való kapcsolat sokuk számára az iskolai tantárgyra korlátozódik. Az ének-zene oktatás feladata, felelőssége és jelentősége tehát az, hogy minél több fiatalnak lehetővé tegye a klasszikus zenével való megismerkedést, a zenélésben, a komolyzene hallgatásában rejlő öröm megismerését, felkeltse érdeklődésüket. Globalizálódó világunkban, a gyors gazdasági, társadalmi és kulturális változások során különös hangsúllyal merülhet fel az európai és a magyar zene évszázados hagyományainak, értékeinek megőrzése és közvetítése az ifjabb nemzedék számára.

A klasszikus zenében megjelenő értékrend, valamint az értelmi, érzelmi gazdagodás és kifejezés lehetősége elengedhetetlenül fontos mai társadalmunkban. *Wilfried Gruhn* többek között az alábbi, részben provokatív kérdéseket teszi fel az iskolai zeneoktatás új lehetőségeit vázoló tanulmányában (GRUHN 2006, 14.).

- Mely tényezők és feltételek határozzák meg a kulturális identitást?
- Hogyan lehet megőrizni a megjelenő zenei élményen alapuló nyugati kulturális örökséget?
- A klasszikus zene csak egy elit kisebbség számára elérhető?
- A zeneművészet és a zeneművek csak a nyugati kulturális hagyomány képzeletbeli múzeumában vannak jelen, vagy egy általános zeneoktatás elegendő, megfelelő alapjai?
- Melyek a fiatal generáció objektív szükségletei?

A fiatalok klasszikus zenéhez fűződő viszonyát jelenítik meg a zenetanulással, illetve a zenehallgatással összefüggő attitűdvizsgálatok, melyekben megjelenik a tantárgyak kedveltsége, népszerűsége. „A tantárgyi attitűdök fogalmának értelmezésében azt a széles körben elfogadott álláspontot vehetjük alapul, mely szerint az attitűd általános beállítódást, valamilyen cselekvésre való készenléteket jelent.” (CSAPÓ 2000, 344.)

A zenetanulással kapcsolatos külföldi attitűdvizsgálatok azt mutatják, hogy a zenetanulás más művészeti ágakkal összehasonlítva népszerűtlenebb. *Harland és mtsai* 1994 és 1996 között Angliában végzett vizsgálata szerint a középiskolás tanulók körében a zenetanulás a legnépszerűtlenebb terület (HARLAND és mtsai 2000).

A klasszikus zene iránti érdeklődés jóval alatta marad a könnyűzene kedveltségének. *Hargreaves és North* (1997) tanulmányukban a különféle zenei műfajok iránti toleranciát, a műfajok elfogadottságát, kedveltségét vizsgálták a 9–10, a 14–15, a 18–24, a 25–49 évesek, illetve az 50 év feletti korokban. A tízfokozatú skálán kifejezett értékek alapján a legnagyobb kedveltséget a pop- és a rockzenei műfajok mutatják – az ötven év felettieket kivéve – minden korosztályban. A klasszikus zene kedveltsége jóval alatta marad az első vizsgált négy korosztályban a pop- és a rockzene értékeinek. A 14–15, illetve a 18–24 évesek körében például a kapott eredmények a pop- és a rockzene esetében az elérhető maximális pontszámhoz közelítenek, kilenc, illetve tíz közeli értékeket mutatnak. A klasszikus zene elfogadottságára kapott értékek e két fiatal korosztály esetében mindössze kettő, illetve három, a pop- és a rockzene kedveltségének egyharmadát sem érik el. Az ötven év feletti korokban a klasszikus zene kedveltsége jelentősen magasabb, hathoz közeli értéket mutat, míg a pop- és a rockzene értéke kettő alatt marad. *Hargreaves és North* arra is felhívja a figyelmet, hogy erős kapcsolat jelenik meg a különféle zenei műfajok kedveltsége tekintetében aszerint, hogy mennyire ismerik az egyes műfajokat a vizsgálatban részt vevők.

Az integrált zene- és olvasástanításnak a zenéhez, illetve az olvasáshoz kapcsolódó attitűdre gyakorolt pozitív hatásait mutatja ki ötödik osztályos tanulók esetében *Andrews* (1997). A tanulmány szerint az olvasás zenével kombinált tanulása a zenéhez fűződő attitűd

szignifikáns növekedését eredményezte az e módszerrel tanuló kísérleti csoportban. Az eredmények azt sugallják, hogy a zene és az olvasás integrált tanítása jelentősen javíthatja a tanulók mindkét iskolai tantárgyhoz kapcsolódó attitűdjét.

Jelentős különbséget mutat a tanulók iskolai, illetve otthoni zenehallgatáshoz fűződő attitűdje is. Az otthoni zenehallgatás a fiatalok fontos és kedvelt elfoglaltsága, és szoros összefüggést mutat a szórakozással, a társas kapcsolatokkal, a hangulattal. Az iskolában hallgatott zene azonban inkább a munkához, az aktivitáshoz, egy meghatározott iskolai kontextushoz kapcsolódik a tanulók többségének megítélésében (BOAL-PALHEIROS-HARGREAVES 2001).

A magyar lakosság zene iránti attitűdjével kapcsolatosan alkothatunk képet Józsa Péter (1972) úttörő jelentőségű, 1970-ben folytatott zeneszociológiai vizsgálata alapján. E vizsgálatnak különös jelentőséget ad, hogy 36 éve – nem sokkal Kodály halála után – a magyarországi ének-zene oktatás virágkorában történt, és a kapott eredmények az összehasonlítás alapjául szolgálhatnak a jelenkori vizsgálatokban. Az 563 főből álló, véletlenszerűen kiválasztott minta a társadalom egészének leképezése szempontjából nem tekinthető reprezentatívnak – túl nagy a fiatalok aránya, valamint a kis létszám miatt nem különíthető el a diplomások, feltehetően a legjobb zenehallgatók csoportja. A vizsgálat résztvevői 28 zenedarab egy-egy perces részletét hallgatták meg, és a Thurstone-skála elve alapján készült kérdőíveket töltötték ki. A zenei anyag valamennyi zenei stílus megjelenítését célozta: klasszikus, romantikus, a klasszikus zenei korszak előtti európai zene, könnyűzene (sláger és nívós könnyűzene bontásban), népdal, nemzeti karakterű zene, ősi, egzotikus, illetve modern (atonális és tonális) zene.

Az eredmények alapján a hallott zenei anyaghoz történő viszonyulás három fő típusa rajzolódik ki. A legnívósabb zenehallgatási típus mindenfajta zenét határozottan és tudatosan kedvel, még az atonális modern zenét sem utasítja el teljes mértékben. Ezzel egyidejűen azonban sajnálatos módon az igénytelenebb zenével szembeni kritikátlanság is jellemzi e csoport zenehallgatását. A mintában megjelenő másik végletet a legközönyösebb típus képviseli. E típus számára „csak a könnyűzene jelenthet élményt, minden értékes zene (a népdallal együtt) közömbös, a modern zene pedig határozottan idegen” (JÓZSA 1972, 169). Az arányokat tekintve a leginkább színvonalas attitűdöt mutató csoportba mindössze 33 fő, ezzel szemben az értékes zene iránt legközönyösebb típusba 162 fő tartozik. Az iskolai végzettség szerinti összehasonlítás alapján az érettségizettekről sok mutató tekintetében lényegesen jobb képet formálhatunk. Azonban a középső, problematikus, nagyon közepes, elmosódó arculatú összevont nagy csoportban, illetve a legfelső kategóriában az érettségizettek számarányukat tekintve már alig múlják felül a nem érettségizetteket. Az általános iskolai ének-zene oktatás eredményessége e véletlenszerűen kiválasztott minta alapján már 1970-ben is kérdésesnek tűnt. Az eredmények azt mutatják, hogy „az általános iskola elvégzése semmit sem nyújt a zenei érzékenység, a zenéhez való viszony fejlesztése terén; hogy a rádió műsorából ebben a rétegben kizárólag a legkönnyebb zene kerül »vételre«, az igényesebb zene már csak hangfüggöny, és ha korunk zenéje szólal meg, feltehetően elzárják a készüléket” (JÓZSA 1972, 170).

Józsa szerint az ötvenes-hatvanas években iskolába járt nemzedék tagjainak attitűdrendszerében nem mutatkozik arra utaló jel, hogy más korosztályokkal összehasonlítva zenei ízlésük, a hallott zenékkal kapcsolatos értékítéletük színvonalasabb lenne. Véleménye szerint a lakosság zenekultúrája meglehetősen alacsony szintű.

A TANTÁRGYI ATTITŰDÖKKEL KAPCSOLATOS HAZAI VIZSGÁLATOK

Magyarországon nem ismert olyan vizsgálat, amely a tanulók iskolai ének-zene órákhoz kapcsolódó attitűdjére vonatkozik. A tantárgyi attitűdökkel kapcsolatos hazai vizsgálatok azt mutatják, hogy a tanulók életkoruk, iskolai tanulmányaik előrehaladtával fokozatosan elfordulnak a tantárgyaktól, azok kedveltsége folyamatosan csökken. A vizsgálatok eredményei alapján a legkevésbé kedvelt tantárgyak között a nyelvtan, a matematika, a kémia és a fizika szerepelnek, míg a legkedveltebbnek a biológia, az idegen nyelv, a történelem és az irodalom tekinthető (CSAPÓ 2000, 2002; JÓZSA–PAP–SZIGETI 2006; PAPP–JÓZSA 2000).

Az ének-zene tantárgy tanulásához fűződő tanulói viszony megítélését segítheti elő korábbi tanulmányunk (JANURIK 2007). A vizsgálat az Oláh Attila és munkatársai (OLÁH 1999, 2005) által készített flow-kérdőív segítségével 230 általános és középiskolás tanuló iskolai ének-zene órákon átélt szubjektív, áramlatátéléssel összefüggésbe hozható élményeinek, illetve az órák során megjelenő negatív érzelmek, apátia, unalom, szorongás értékelésére irányult. A vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy az iskolai ének-zene órákon folyó tevékenységek, a vizsgált matematika- és irodalomórával összehasonlítva, kevesebb örömteli élménnyel, ugyanakkor számottevően több unalommal, apátiával és az általános iskolások esetében több szorongással is járnak. Az ének-zene órákon folyó tevékenység különösen kevés élvezetet nyújt a fiúknak, nem köti le a figyelmüket már az általános iskolában sem, a középiskolában pedig apátiájuk és unalmuk jelentősen felülmúlja örömteli élményeik mértékét. A tanórák során átélt érdeklődéssel és örömteli élményekkel szemben a negatív érzelmek előtérbe kerülése a matematika és az irodalom esetében nem tapasztalható. A vizsgálat alapján az ének-zene órákon folyó tevékenységek, az éneklés, a zenehallgatás, a zenei ismeretek elsajátítása iránti, meglehetősen negatív attitűdre lehet következtetni (JANURIK 2007).

A ZENETANULÁS TRANSZFERHATÁSAI

A zenetanulás jelentőségét, személyiségformáló lehetőségeit, a készségek, képességek fejlődésére gyakorolt pozitív transzferhatásainak lehetőségét emelik ki az utóbbi évtizedek hazai és nemzetközi kutatásai. Barkóczy és Pléh (1977) négy éven keresztül folytatott pszichológiai hatásvizsgálata – többek között – a zenei nevelés *kreativitást* serkentő hatására hívja fel a figyelmet, valamint a vizsgálatok arra is bizonyítékot szolgáltatnak, hogy a mindennapos zenei nevelés segít leküzdeni a mai társadalmunkban egyre nagyobb problémát okozó szociális hátrányt, megelőzheti a hátrányos helyzetből induló gyermekek leszakadását. Barkóczy és

Pléh munkájához hasonlóan, szintén a Kodály zenei nevelési koncepció alapján folyó oktatás eredményeire mutat rá Laczó (1987). Zsolnai Anikó és Józsa Krisztián kísérlete egyértelműen igazolta, hogy zeneterápiás módszerekkel az alsó tagozatos gyerekek szociális készségei eredményesen fejleszthetők (ZSOLNAI–JÓZSA 2002, 2003). Schellenberg a zenetanulásnak az intelligencia növekedésére gyakorolt hatását mutatja ki (SCHELLENBERG 2004, 2006a, 2006b). Az ének- és zenetanulás által fejlődő bizonyos *matematikai készségekre*, illetve a térbeli gondolkodás széles körben használatos képességének a fejlődésére mutat rá több tanulmány is (CHEEK–SMITH 1999; GRAZIANO –PETERSON–SHAW 1999; GRANDIN–PETERSON–SHAW 1998; NISBET 1991; RAUSCHER és mtsai 1997; RAUSCHER–ZUPAN 2000). A zenetanulás, valamint a zenei képességek és az olvasás közötti összefüggések is kimutathatók (ANVARY és mtsai 2002; BULTZLAFF 2000; LAMB–GREGORY 1993; STROUT 2004).

Az előző tanulmányunkban (JANURIK 2007) a hivatkozott publikációk tanulságaival egyezően a tanulmányi eredmények és a zenetanulás közötti szignifikáns korreláció is a hangszertanulás készség- és képességfejlesztő hatásainak lehetőségét támaszthatja alá. A kapott korreláció értékelésekor azonban azt is figyelembe kell vennünk, hogy az iskolázottabb szülők gyermekei nagyobb eséllyel tanulnak hangszert, és a tanulmányi eredményük is általában jobb. Tehát a jobb családi háttér felerősítheti ezt az összefüggést.

Mai társadalmunkban a tanulók nagy része számára a klasszikus zenével való megismerkedésnek szinte egyetlen lehetőségét az iskolai ének-zene órák jelentik. Az órákon átélt élmények, az ott folyó tevékenységekben lelt élvezet, a fellépő unalom vagy szorongás nagymértékben befolyásolhatja a klasszikus zenéhez fűződő viszonyukat. Az ének-zene órákon folyó oktatás eredményességének értékelésekor fontos kérdés lehet, hogy milyen a tanulók zenével kapcsolatos attitűdje, mennyiben tud hozzájárulni a jelenlegi ének-zene oktatás a tanulók klasszikus zenéhez való közeledéséhez. Az oktatás a jelenlegi tartalommal, tanítási módszerekkel és formában képes-e megismertetni, megszerettetni, felkelteni a tanulók érdeklődését a klasszikus zene iránt?

KUTATÁSI KÉRDÉSEK, HIPOTÉZISEK

Vizsgálatunkban arra szeretnénk választ kapni, hogyan viszonyulnak az általános és a középiskolai tanulók a klasszikus zenéhez. Ezzel összefüggésben a következő kérdéseket fogalmazzuk meg.

- Milyen gyakorisággal hallgatnak klasszikus zenét iskolán kívül az általános és a középiskolások?
- Meghallgatják-e a rádióban véletlenül meghallott komolyzenét?
- Van-e különbség a nemek, a két korosztály és az egyes osztályok között?
- Vannak-e otthon klasszikus zenei hanglemezeik, és milyen mennyiségben?
- A zenetanulásnak milyen szerepe mutatható ki a zene iránti érdeklődésben és a tanulmányi előmenetelben?
- Kimutatható-e a családi háttér szerepe a klasszikus zenéhez fűződő kapcsolatban?

Előzetes várakozásunk szerint az általános és a középiskolai tanulók nem érdeklődnek számottevően a klasszikus zene iránt. A vizsgált fiatalok között valószínűleg nagyobb arányban szerepelnek azok, akik nem vagy csak nagyon kevésszer hallgatnak komolyzenét szabadidejükben. Várakozásunk szerint azok a tanulók, akik zeneiskolában hangszeren tanulnak, több örömet lelnek az énekórákon folyó zenei tevékenységekben, és kevesebb szorongást, unalmat élnek át. Ezek a tanulók valószínűleg többet hallgatnak otthon klasszikus zenét, és több hanglemezüik van. További előzetes várakozásunk, hogy a magasabb iskolai végzettségű szülők gyermekei közül többen járnak zeneiskolába, és több hanglemezüik van az alacsonyabb iskolai végzettségűek gyermekeihez képest. Úgy gondoljuk, hogy az egyetem-főiskolát végzett szülők fontosabbnak tartják gyermekeik műveltségének kiegészítését a zenei műveltséggel, esetleg a hangszeren való játékkal, mint az alacsonyabb végzettségű, általános vagy középiskolát végzett szülők.

MINTA, MÉRŐESZKÖZÖK, ADATFELVÉTEL

A vizsgálat 2007 decemberében zajlott 230 általános és középiskolás tanuló, 84 fiú és 146 lány bevonásával. A vizsgálat helyszíne egy vidéki kisváros általános iskolájának egy-egy hatodik, illetve hetedik és középiskolájának két kilencedik, egy tizedik osztálya, valamint egy vidéki egyetemi nagyváros egyetemi gyakorlóiskolájának hatodik és nyolcadik osztálya, továbbá két középiskola egy-egy kilencedik osztálya. Összesen 93 általános iskolás és 137 középiskolás tanuló. A kérdőíveket a diákok osztályfőnöki órán töltötték ki. A vizsgálatban részt vevő osztályok általában csak a nyelvi képzésben kaptak magasabb óraszámot, illetve egy vidéki kilencedik osztály informatikai többletképzésben részesül.

Az attitűdvizsgálat során arra kívántunk választ kapni, hogy milyen a tanulók viszonya a klasszikus zenéhez.

A zenehallgatás gyakoriságának megállapítására két kérdést fogalmaztunk meg:

- Milyen gyakorisággal hallgatsz komolyzenét az iskolán kívül? Az adható válaszok: naponta (4); hetente egyszer-kétszer (3); havonta néhány alkalommal (2); nagyon ritkán (1); soha (0).
- Ha bekapcsolod a rádiót, és véletlenül éppen komolyzenét közvetít, akkor általában mit teszel? Válaszok: végighallgatom (2); kicsit belehallgatok, majd más adót keresek (1); azonnal másik műsort keresek (0). A zárójelben megadott értékek a tanuló bekarikázott válaszána pontszámát jelzik.

Úgy gondoljuk, különösen sokat elárul a klasszikus zene iránti attitűdünkről a második kérdésre adott felelet. Az „azonnal másik műsort keresek” válasz a komolyzene teljes elutasítását jelenti.

A klasszikus zenéhez fűződő viszonyulást jól jellemezheti még az iskolán kívüli zenetudás, az otthoni hanglemezek száma. Ez utóbbit sokszor nem tudjuk pontosan megmondani, ezért az adható válaszokat ötös intervallumokban adtuk meg. A kérdőív az iskolán kívüli hangszertanulással és a tanulmányi átlaggal kapcsolatos, valamint a szülői iskolázottságra vonatkozó kérdéseket is tartalmaz.

EREDMÉNYEK

Zenehallgatás

Az általános és a középiskolás tanulók iskolán kívüli zenehallgatásával kapcsolatos válaszok előzetes várakozásunkat igazolták. A tanulók többsége nagyon ritkán vagy egyáltalán nem hallgat otthon klasszikus zenét (1. táblázat). 54 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy nagyon ritkán hallgat otthon komolyzenét, és 26 százalékuk úgy, hogy soha. Ez együtt a teljes minta 80 százaléka.

Azok a tanulók tehát, akik legalább havonta néhány alkalommal vagy ennél gyakrabban hallgatnak zenét, a megkérdezetteknek csak mintegy 20 százalékát képviselik, és mindössze öt olyan tanulót találunk, aki naponta hallgat klasszikus zenét.

A zenehallgatási szokások e mutatói mellett a megkérdezett tanulók zenehallgatással kapcsolatos attitűdjéről még többet elárulnak azok a válaszok, amelyeket arra a kérdésre kaptunk, hogy ha véletlenül szembesülnek a komolyzenével – bekapcsolják a rádiót, és éppen klasszikus zene szól –, mit tesznek. A tanulók 34 százaléka válaszolja azt, hogy azonnal másik műsort keres (2. táblázat). Ha az adatokat tovább elemezzük a vizsgált osztályok tekintetében, azt látjuk, hogy van négy olyan osztály, amelynek a tanulói közül 80 százaléknál is többen nyilatkoznak úgy, hogy *sohasem vagy csak nagyon ritkán hallgatnak klasszikus zenét*. A legmegdöbbentőbb e tekintetben az a kilencedik osztály, ahol ez az arány eléri a 95 százalékot is. Ebben az osztályban a tanulók 58 százaléka még a véletlenül meghallott komolyzene helyett is azonnal másik műsort keres. Találunk azonban másik olyan osztályt is, ahol a tanulóknak csaknem a fele, 48 százaléka utasítja el teljes mértékben a klasszikus zenét.

A zenehallgatás gyakoriságát tekintve a kilenc vizsgált osztályból hét olyat találunk, ahol ötven százaléknál is többen válaszolják, hogy nagyon ritkán hallgatnak otthon zenét. Egy osztályban ez a szám csupán hét százalék, azonban itt a klasszikus zene elutasítása még számottevőbb, a tanulók 69 százaléka sohasem hallgatja.

A zenehallgatás gyakoriságát a korosztályok szerint vizsgálva azt láthatjuk, hogy a „soha”, illetve „nagyon ritkán” értékeinek összege csaknem teljesen megegyező. A középiskolások között azonban kisebb azok aránya, akik sohasem hallgatnak klasszikus zenét, és nagyobb arányban vannak azok a tanulók, akik nagyon ritkán hallgatják (1. táblázat). A véletlenül hallott zene elutasításának, illetve meghallgatásának aránya is nagy hasonlóságot mutat a két vizsgált korosztály körében (2. táblázat).

Azt mondhatjuk, hogy összességében a megkérdezett tanulók 80 százaléka sohasem hallgat otthon klasszikus zenét, vagy csak nagyon ritkán, és 34 százaléka, *minden harmadik tanuló teljes mértékben elutasítja*. Ez az elutasítás olyan mértékű, hogy még a véletlenül meghallott komolyzenére sem kíváncsi, még egy rövid ideig sem, hanem azonnal másik műsort keres.

1. TÁBLÁZAT: A klasszikus zene hallgatásának megoszlása (%)

	Soha	Nagyon ritkán	Havonta	Hetente	Naponta
Általános iskola	34	44	8	11	3
Középiskola	21	60	11	7	2

2. TÁBLÁZAT: A véletlenül hallott zene fogadtatásának megoszlása (%)

	Azonnal másik műsort keres	Kicsit belehallgat	Végighallgatja
Általános iskola	34	55	11
Középiskola	33	56	11

A zenehallgatás gyakoriságára korosztályonként adódó, egyhez közeli átlagértékek a „nagyon ritkán” válasza adott pontszámok felelnek meg. Azt is láthatjuk, hogy nincs szignifikáns különbség a két korosztály között (3. táblázat). A véletlenül meghallott zenével kapcsolatos válaszadások esetében kapott átlagértékek is azt mutatják, hogy e tekintetben sincs szignifikáns különbség a vizsgált korosztályok között. A kapott szórásértékek mindkét esetben nagy eltéréseket mutatnak a kapott válaszok szerint.

3. TÁBLÁZAT: A zenehallgatás gyakoriságának, valamint a véletlenül meghallott zene fogadtatásának rangátlagai és a Mann–Whitney-próba értékei

	Rangátlag		Z	p
	Általános iskola	Középiskola		
Zenehallgatás gyakorisága	109,36	118,86	-1,172	n. s.
Véletlenül hallott zene	114,46	116,21	-0,221	n. s.

A zenehallgatási szokások nemek közötti vizsgálata alapján mindkét korosztály esetében a lányok valamennyivel gyakoribb zenehallgatása figyelhető meg (4. táblázat). Az általános és a középiskolában a zenehallgatás gyakoriságát tekintve nincsen szignifikáns különbség a nemek között. A véletlenül meghallott zene iránti számottevőbb érdeklődés is a lányok esetében figyelhető meg. A két nem közötti különbség a középiskolában jelentősebb, azonban ebben az esetben sem szignifikáns, de 93 százalékos valószínűségi szintnek felel meg.

4. TÁBLÁZAT: A zenehallgatás gyakoriságának, valamint a véletlenül meghallott zene fogadtatásának rangátlagai és a Mann–Whitney-próba értékei a nemek és korosztályok szerint

	Rangátlag		Z		p	
	Általános iskola	Közép-iskola	Általános iskola	Közép-iskola	Általános iskola	Közép-iskola
A zenehallgatás gyakorisága						
Fiú	45,46	67,12				
Lány	48,26	69,83	-0,533	-0,4	n.s.	n.s.
Véletlenül hallott zene						
Fiú	45,3	60,79				
Lány	48,4	72,63	-0,62	-1,817	n.s.	0,07 n.s.

Az eredmények a fiúk zenehallgatás iránti kevesebb érdeklődését mutatják. Ez összhangban áll korábbi vizsgálatunk eredményeivel, amely szerint különösen a középiskolás fiúk érdeklődését a lányokénál jóval kisebb mértékben kötik le az iskolai ének-zene órák, számottevően kevesebb örömet, ugyanakkor jelentősen több unalmat, apátiát élnek át (JANURIK 2007).

Az iskolán kívüli zenetanulás szerepe

A klasszikus zenéhez való közeledést nagymértékben segíti az iskolán kívüli zenetanulás. Ez utóbbi kedvező hatásai jelennek meg az ének-zene órák pozitívabb átélésével, a gyakoribb zenehallgatással, valamint a tanulmányi átlaggal való szignifikáns korrelációjában is (5. táblázat).

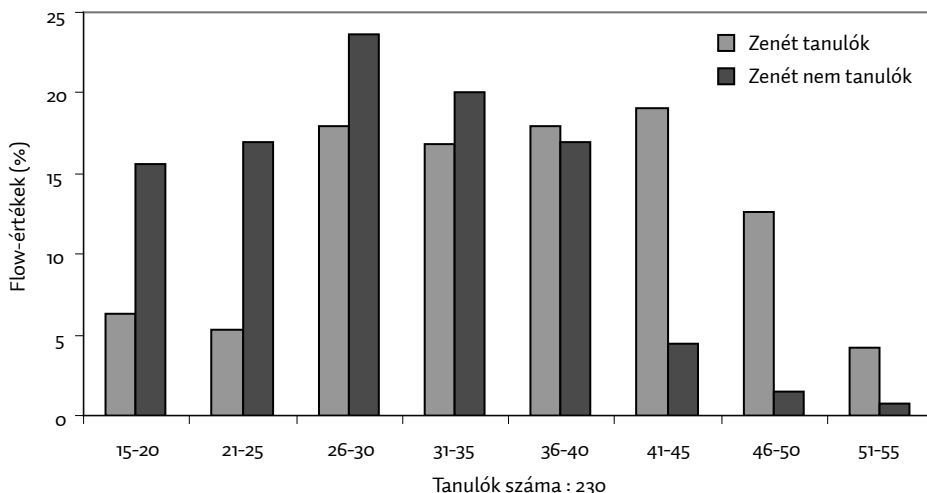
5. TÁBLÁZAT: Az ének-flow, a zenehallgatás gyakorisága, a tanulmányi átlag és az anya iskolázottsága közötti korrelációk

	Ének-flow	A zenehallgatás gyakorisága	Tanulmányi átlag	Az anya iskolázottsága
Zenetanulás	0,39*	0,20*	0,18*	0,22*

Az ének-zene órákon átélt flow-élmények gyakoriságát megjelenítő 1. ábra alapján látható, hogy lényegesen magasabb számban élnek át az énekórákat pozitív érzések kíséretében azok a tanulók, akik az iskolán kívül is kapcsolatba kerülnek a zenével, hosszabb-rövidebb ideig tartó hangszertanulás formájában. Korábbi vizsgálatunk eredményei a hangszertanulók kiemelkedően magas százalékos arányát mutatják az ének-zene órák örömtelibe átélését kifejező, legmagasabb flow-értékek között. Az 1. ábra alapján az is látható, hogy a kapott legalacsonyabb flow-értékek között jelentősen kevesebb a hangszertanulók aránya. Örvendetes tény, hogy a vizsgált tanulók negyvenkét százaléka tanult valamilyen hangszert, még ha a hangszerjáték elsajátításának szempontjából rövid ideig is. E kedvező mutató

hátterében a jól szervezett zeneiskolai és művészeti iskolai oktatás áll. A zeneiskolákban és a művészeti iskolákban folyó hangszeroktatás tehát láthatóan hozzájárul a tanulók zenéhez fűződő pozitívabb attitűdjének kialakulásához.

1. ÁBRA: Az ének-zene órákon átélt flow gyakorisági megoszlása (%) zenét tanulók és nem tanulók esetében

Az iskolán kívüli zenetanulás mutatóiból (6. táblázat) kitűnik, hogy a tanulók 42,2 százaléka tanult zenét, átlagosan 4,05 évig. Osztályonként lebontva azonban nagy különbségeket is láthatunk. Van olyan osztály, ahol a tanulók 31 százaléka tanul a vizsgálat időszakában is, ezzel szemben két olyan osztályt is találunk, ahol egyetlen tanuló sem tanul hangszer az iskolán kívül.

Ha az iskolán kívüli zenetanulás és az énekórákon átélt örömteli élmények közötti szignifikáns kapcsolatot az osztályok tekintetében vizsgáljuk, árnyaltabb képhez jutunk. Láthatjuk, hogy abban a hatodik osztályban, ahol a tanulók fele tanult, és 30 százalékuk a vizsgálat időszakában is tanul valamilyen hangszeren, az énekórák élvezetesebben, több érdeklődés és öröm közepette telnek. Abban a kilencedik osztályban, amelynek tanulói 64 százalékban kerültek kapcsolatba a hangszer tanulással, szintén átlagot meghaladó flow-értékeket kapunk. De három olyan osztályt is találunk, ahol szintén magasak az iskolán kívüli zenetanulás százalékos mutatói – 43, 46, illetve 50 százalék –, az énekórák flow-átlagai mégis jóval az átlagos érték alatt, a legalacsonyabbak között vannak.

6. TÁBLÁZAT: Az iskolán kívül és a vizsgálat idején is zenét tanulók százalékos aránya az osztályok szerint, az egyes osztályok flow-átlagértékei és a zenehallgatás gyakoriságának százalékos értékei

	6. o.	6. o.	7. o.	8. o.	9. o.	9. o.	9. o.	9. o.	10. o.
Zenetanulás (%)	51	15	14	43	64	46	50	30	40
Zenetanulás a vizsgálat időszakában (%)	31	0	10	8,6	20	0	21	15	24
Énekflow	3,45	2,92	2,59	2,62	3,09	2,62	2,74	3,06	3,00
Zenehallgatás soha, illetve nagyon ritkán (%)	65	76	89	82	73	95	90	80	64

A zenehallgatás iránti érdeklődés mutatói is egy kivétellel szintén a legrosszabbak ezekben az osztályokban. A tanulók 82, 95 és 90 százaléka nyilatkozott úgy, hogy sohasem vagy csak nagyon ritkán hallgat klasszikus zenét, és az ének-zene órákat csekély érdeklődés övezi. Az iskolán kívüli zenehallgatás értékei alapján azt is megállapíthatjuk, hogy ebben a három osztályban – annak ellenére, hogy nagy számban tanultak az iskolán kívül is zenét – mindössze 5, 10, illetve 18 százalékban sikerül a tanulók érdeklődését felkelteni a klasszikus zene iránt olyan mértékben, hogy szabadidejükben is foglalkozzanak vele.

Ezek alapján megfogalmazható a pedagógus személyiségének, az alkalmazott tanítási módszereknek a szerepe és jelentősége. Az iskolai ének-zene órákon folyó oktatás tartalma, módszerei és a pedagógus személyisége, munkamódszerei egyaránt szerepet játszhatnak abban, hogyan viszonyulnak a tanulók a klasszikus zenéhez, kialakul-e érdeklődésük a bemutatott ismeretek iránt.

A zenetanulás korosztályok és nemek szerinti elemzésekor látható (7. táblázat), hogy mind az általános, mind a középiskolában a lányok részéről nagyobb érdeklődés mutatkozik a hangszertanulás iránt. A nemek közötti – vizsgálatunkban, a középiskolában már több mint négyszeres – különbség azonban nem szignifikáns. Az általános iskolában a fiúk értékeinek az átlagos tanulási időtől eltérő kisebb szórása a lányokénál egységesebb képet mutat. A lányok magasabb átlagértékeit a középiskolában is nagyobb eltérések jellemzik.

7. TÁBLÁZAT: A zenét tanulók száma, nemek szerinti és korosztályonkénti százalékos aránya, a zenetanulás években kifejezett átlagértékei, valamint a kétmintás t-próbák értékei

Zenetanulás	n	%	Átlagos év	Szórás	Levene F	p	t-próba	p
Általános iskola								
Fiú	12	29	3,92	1,00	6,32	0,02	-0,30	n. s.
Lány	17	33	4,12	2,15				
Középiskola								
Fiú	12	29	3,42	2,11	0,58	n. s.	-1,45	n. s.
Lány	53	56	4,53	2,45				

A zenét tanulók és zenét iskolán kívül nem tanulók, a zenehallgatásnak, a véletlenül meghallott zene fogadtatásának és a lemezek számának átlag- és szórásértékeit a 8. táblázat, a különbségek szignifikanciaszintjét a 9. táblázat tartalmazza. Látható, hogy mindhárom vonatkozásban szignifikáns különbségek adódnak a két csoport között.

A zenét tanulók szívesebben hallgatnak otthon klasszikus zenét, szignifikánsan kevesebben utasítják el a véletlenül meghallott zenét, és otthon több lemezük is van. Az átlagok szórása azonban mindhárom esetben – mindkét csoportnál – igen nagy, a zenét nem tanulók esetében a zenehallgatási gyakoriságnál például a kapott szórás csaknem megegyezik az átlagértékkel. Az átlagokat tehát igen eltérő értékek alkotják.

8. TÁBLÁZAT: Az iskolán kívül zenét tanulók és nem tanulók átlag- és szórásértékei a zenehallgatás gyakoriságának, a véletlenül meghallott zenéhez való viszonyulásnak és a lemezek számának összehasonlításában

	A zenehallgatás gyakorisága		Véletlenül hallott zene		Lemezek száma	
	Tanult zenét	Nem tanult	Tanult zenét	Nem tanult	Tanult zenét n = 72	Nem tanult n = 73
Átlag	1,28	0,89	0,91	0,66	18,05	12,95
Szórás	0,99	0,87	0,67	0,58	15,8	11,55

Megjegyzés: a zenét tanult 95 tanuló közül 72 otthonában vannak lemezek, ez a szám a zenét nem tanult 135 tanuló esetében 73. A kapott átlag- és szórásértékek ezekre az adatokra vonatkoznak.

9. TÁBLÁZAT: Az iskolán kívül zenét tanulók és zenét nem tanulók rangátlagai és a Mann–Whitney-próba értékei a zenehallgatás gyakoriságának, a véletlenül meghallott zenéhez való viszonyulásnak és a lemezek számának összehasonlításában

	Rangátlag		Z		p	
	Tanult zenét	Nem tanult	Tanult zenét	Nem tanult	Tanult zenét	Nem tanult
A zenehallgatás gyakorisága	127,2	101,87	-3,177		0,00	
Véletlenül hallott zene	125,24	104,06	-2,71		0,00	
Lemezek száma	79,69	66,4	-1,988		0,05	

Az iskolán kívüli zenetanulás és a tanulmányi átlag között kimutatott szignifikáns kapcsolat (10. táblázat) azt jelzi, hogy a jó tanulmányi eredményű gyerekek szívesebben fordítanak időt a zenetanulásra; ugyanakkor azt is láthatjuk, hogy a zenetanulással járó több elfoglaltság nem befolyásolja hátrányosan a tanulást, segítheti az iskolai feladatokhoz szükséges készségek és képességek fejlődését. A tanulmányi átlageredmények és a zenetanulás összehasonlításakor (10. táblázat) láthatjuk, hogy a zenét tanult gyerekek tanulmányi átlageredménye magasabb az iskolán kívül hangszert nem tanuló társaikénál. Ez a különbség

szignifikáns mértékű. A 11. táblázat alapján a zenetanulással eltöltött évek és a tanulmányi átlag összefüggéseinek vizsgálatakor látható, hogy az átlagok jelentősen magasabbak azok esetében, akik négy évet vagy ennél több időt töltöttek hangszertanulással. Azoknak a tanulóknak az átlagos tanulmányi eredménye, akik 1–3 évet töltöttek zenetanulással: 4,24. Ez az érték szinte teljesen megegyezik a zenét iskolán kívül nem tanulók értékeivel, míg a negyedik évtől kezdődően a zenét tanulók esetében már jeles átlagos tanulmányi eredményt kapunk. Az egyes csoportok közötti különbségek a varianciaanalízis alapján szignifikánsak. A tanulmányi eredmények és a zenetanulás közötti szignifikáns korreláció, valamint a 10. és a 11. táblázatban bemutatott tanulmányi átlageredmények közötti szignifikáns különbségek a hangszertanulás készség- és képességfejlesztő hatásait támaszthatják alá. További magyarázatként kínálkozik az a lehetőség is, hogy esetleg a jó adottságú, értelmes tanulók kitartóbb érdeklődéssel fordulnak a zenetanulás felé, valamint arra is gondolhatunk, hogy a tanulásban kitartóbb, jó tanulmányi eredményű gyerekek bizonyulnak kitartóbbnak a zenetanulás során is. A zenetanulás és a jobb tanulmányi átlageredmények közötti összefüggés magyarázatául szolgálhat még az a tény is, hogy a jobb családi háttérű gyermekek esetében gyakoribb a zenetanulás, és a magasabb iskolai végzettségű szülők gyermekei motiváltabbak a jobb tanulmányi eredmények elérésében és a zenetanulásban egyaránt.

10. TÁBLÁZAT: A zenét tanult és a zenét nem tanult gyerekek tanulmányiátlag- és szórásértékei és szignifikanciaszintje

	Átlag	Szórás	Levene F	p	t-próba	p
Tanult zenét	4,44	0,65				
Nem tanult	4,21	0,68	0,04	n. s.	2,63	0,01

11. TÁBLÁZAT: A zenetanulás éveinek száma és a tanulmányi átlagok, a varianciaanalízis F-próbájának értéke és szignifikanciaszintje

Évek száma	n	Átlag	Szórás	F	p
0	137	4,22	0,68		
1–3	42	4,24	0,67		
4–6	35	4,53	0,62		
7–9	15	4,87	0,35	6,053	0,00

Zenetanulás és családi háttér

Az iskolán kívüli zenetanulás szoros korrelációt mutat a szülői iskolázottsággal (5. táblázat). A diplomás szülők gyermekei körében a leggyakoribb a zenetanulás, míg a legalacsonyabb végzettségűek gyermekei tanulnak legkevésbé az iskolán kívül zenét (12. táblázat). Az anya iskolázottsága és a zenetanulás a varianciaanalízis alapján szignifikáns különbséget mutat a vizsgált csoportok között.

12. TÁBLÁZAT: Zenetanulás az anya iskolázottsága szerint, valamint a variancia-analízis F-próbájának értéke és szignifikanciaszintje

	n	Átlag	Szórás	F	p
Általános iskola	10	0,10	0,32	3,864	0,01
Szakmunkásképző	26	0,31	0,47		
Középiskola	43	0,30	0,46		
Főiskola, egyetem	146	0,49	0,50		
Együtt	225	0,42	0,49		

Megjegyzés: a zenét nem tanulás 0 pontot, a zenetanulás 1 pontot jelent.

Vizsgálatunk eredményei azt mutatják, hogy szoros kapcsolat van az anya iskolázottsága, a zenetanulás és az iskolai tanulmányi eredmények között (5. táblázat). A 10. és a 11. táblázat alapján az is látható, hogy a hangszerjátékot tanuló gyerekek tanulmányi eredménye szignifikánsan magasabb az iskolán kívül zenét nem tanuló gyermekek átlagos tanulmányi eredményénél. Az is kimutatható azonban, hogy a hangszerstanulás a magasabb iskolai végzettségű szülők gyermekei esetében gyakoribb. Felmerül a kérdés, hogy milyen szerepet játszik a zenetanulás, illetve a családi háttér a jobb tanulmányi eredmények elérésében. Mennyiben járul hozzá az eredményekhez a családi háttér, illetve kimutatható-e a zenetanulás szerepe? A zenetanulás, illetve a családi háttér tanulmányi eredményekre gyakorolt hatását ezért regressziós modellben teszteltük (13–14. táblázat). A modellben az anya iskolázottsága és a zenetanulás független változóként, a tanulmányi átlageredmények függő változóként szerepelnek. Az eredmények alapján látható, hogy míg az anya iskolázottságának nyolcszázaléknyi a magyarázóereje, és szignifikáns mértékben befolyásolja a tanulmányi eredményt, a zenetanulás magyarázóereje csupán két százalék (13. táblázat). A zenetanulással eltöltött évek száma alapján képzett független változónak (14. táblázat) viszont ötszázalékos, szignifikáns magyarázóereje van. A regressziós modell a zenetanulás és a szülői háttér esetében a tanulmányi átlag varianciájának 10 százalékát, míg a zenetanulás éveit, valamint az anya iskolázottságát független változóként tekintve a variancia 13 százalékát magyarázza meg. Megállapíthatjuk tehát, hogy mind a szülői háttér szerepe, mind a hosszabb idejű zenetanulás tanulmányi eredményekre gyakorolt hatása nem túl magas arányban, de megjeleníthető a regressziós modell alapján. A tanulmányi átlagok alakulásában nagyobb szerepet játszik a szülők iskolázottsága, és kisebb arányban ugyan, de a hosszabb idejű zenetanulás hatása is szignifikáns mértékben jelenik meg.

13. TÁBLÁZAT: Az anya iskolázottsága és a zenetanulás regresszióanalízise a tanulmányi átlaggal mint függő változóval

Független változók	r	b	rb (%)	Szign.
Az anya iskolázottsága	0,30	0,28	8	0,00
Zenetanulás	0,18	0,12	2	0,07 n. s.
Hatás R ²			10	

14. TÁBLÁZAT: Az anya iskolázottsága és a zenetanulással eltöltött évek számának regresszióanalízise a tanulmányi átlaggal mint függő változóval

Független változók	r	b	rb (%)	Szign.
Az anya iskolázottsága	0,30	0,25	8	0,00
Zenetanulási évek száma	0,25	0,19	5	0,00
Hatás R ²			13	

Hanglemezek

A családokban található *klasszikus zenei hanglemezek* mennyiségével kapcsolatos mutatók közül a legszemléletesebb képet azoknak a tanulóknak a közlései nyújtják, akik a vizsgálat során úgy nyilatkoztak, hogy nincsen hanglemezüik otthon. A kapott adatok alapján megállapítható, hogy a mintában vizsgált tanulók családjainak 37 százalékában egyáltalán *nincsenek klasszikus zenei hanglemezek*. Van olyan osztály, ahol a tanulók 69 százalékának nincsen hanglemeze otthon, de találunk az előbbinél jobb szociális státuszú osztályt, ahol ez az érték pontosan ötven százalék. Itt tehát minden második családra az jellemző, hogy egyetlen klasszikus zenei hanglemez sem található otthon. A vizsgált általános iskolai osztályok között két, szinte azonos szociális státuszú osztályt is találunk. A számok még inkább elgondolkodtatnak, ha e két osztály adatait tekintjük. A hatodik osztályosoknál minden esetben az anya legmagasabb iskolai végzettsége egyetemi vagy főiskolai, a nyolcadik osztályban mindössze két olyan tanulót találunk, akinek az édesanyja csak középiskolai végzettségű. Ennek ismeretében még riasztóbb az a tény, hogy a hatodik osztályban minden harmadik család nélkülözi a komolyzenei hanglemezeket (31%), míg a nyolcadik osztályban ez 21 százalék. Összességében: az értelmiségi családok 30 százalékának otthonában nincs komolyzenei lemez.

Az adatokból az a kép rajzolódik ki, hogy a vizsgált családok tetemes hányadában, még az értelmiségi családok egy részében is, már a szülők sem lelik örömüket a zenehallgatásban. Arról természetesen nincsenek adataink, hogy más módon, például rádióban vagy hangversenyeken hallgatnak-e ugyanezek a szülők klasszikus zenét, de valószínűleg nem. Az mindenesetre látható, hogy nincsenek olyan művek, amelyeket annyira kedvelnének, hogy lemezen megvásárolnák azért, hogy bármikor meg tudják hallgatni. Arra is következtethetünk, hogy a szülők *műveltségéről alkotott képéhez* sem tartozik hozzá a zenei műveltség. Ha nem így lenne, akkor ha önmaguk nem kedvelik is a komolyzenét, de gyermekeik számára megteremtenék a lehetőségét annak, hogy megismerkedjenek vele. A zenehallgatás mint tevékenység nem nyújt élményforrást a szülők jelentős hányadának. A vizsgálat eredményei e tekintetben az ének-zene oktatás súlyos, generációkon átívelő problémáira hívják fel a figyelmet. Az iskola valószínűsíthetően már a mostanit megelőző generáció tanulmányainak idején sem töltötte be azt a fontos szerepet, hogy a tanulók megismerjék és megszeressék a klasszikus zenét. Ezt az elgondolást támasztják alá Józsa (1972) zeneiattitűd-vizsgálatának eredményei is. Józsa – mint már utaltunk rá – már 1972-ben felhívta a figyelmet arra, hogy

vizsgálatában a véletlenszerű kiválasztással létrejött minta alapján a zenei ízlés igénytelensége, az értékes zene alacsony elfogadottsága figyelhető meg mind az idősebb, mind a fiatalabb korosztályok esetében.

ÖSSZEGZÉS

A tanulmány arra a kérdésre kívánt válaszolni, hogyan viszonyulnak az általános és a középiskolás tanulók a klasszikus zenéhez. Milyen szerepet töltenek be a fiatalok életében a zenehallgatás és a klasszikus zenével összefüggő tevékenységek?

A kapott válaszok alapján azt láthatjuk, hogy az iskolai ének-zene órák *nem töltik be* a nekik szánt szerepet, a *tanulók nagy része nem szereti, nem hallgatja a klasszikus zenét.*

Az iskolai ének-, zenetanulás során nem alakul ki a tanulók olyan mértékű érdeklődése és szeretete a klasszikus zene iránt, hogy önállóan, szabadidejükben is keressék a lehetőségeket és alkalmakat arra, hogy újabb zeneműveket ismerhessenek meg, vagy a kedvelt zenedarabokat hallgassák. Az ének-zene oktatás eredménytelenségére mutat rá az a tény, hogy a tanulók 80 százaléka sohasem vagy csak nagyon ritkán hallgat komolyzenét, 34 százalékuk teljes mértékben elutasítja, és még a véletlenül meghallott klasszikus zene helyett is azonnal másik műsort keres. Az iskolai ének-zene oktatás a jelenlegi tartalommal és alkalmazott pedagógiai módszerekkel nem képes segítséget nyújtani ahhoz, hogy a tanulók megismerjék a zenehallgatásban rejlő örömet. A kapott eredmények azt is jelzik, hogy a klasszikus zenéhez való közeledésnek az iskolán kívül sincsenek meg a lehetőségei a fiatalok nagy részének környezetében. Az iskolai ének-zene órákon átélt élményeik tehát meghatározóak lehetnek abban, hogyan viszonyulnak a komolyzenéhez.

A diplomás szülők fontosabbnak tartják a zenetanulást, a hangszerjátékot, több klasszikus zenei hanglemezüik is van otthon. Gyermekük hozzáállása azonban a véletlenül hallott klasszikus zenéhez a kevésbé iskolázott szülők gyermekeiéhez hasonlóan elutasító. Előző vizsgálatunk alapján az is kimutatható, hogy a magasabb iskolai végzettségű szülők gyermekei átlagosan nem lelnek több örömet az iskolai ének-zene órákon folyó tevékenységekben, mint kevésbé iskolázott családi háttérű társaik.

A klasszikus zene ilyen mértékű elutasítása és a vizsgálatban kimutatott kevés zenehallgatás láttán, valamint az énekórák előző vizsgálatunkban kimutatott negatív érzelmi állapotokkal kísért átélése kapcsán még az a gondolat is megfogalmazódhat bennünk, hogy ezek az órák még árthatnak is a zene ügyének, de legalábbis nem motiválnak a zenével összefüggő további önálló tevékenységekre.

A klasszikus zenéhez való közeledést segítheti az iskolán kívüli zenetanulás. Miközben a hangszeres tanuló gyerekek tanulmányi átlagai magasabbak, a zenével való külön foglalkozás segíti őket abban, hogy megszeressék a zenével kapcsolatos egyéb tevékenységeket is. A *zenét tanulók* szívesebben hallgatnak otthon klasszikus zenét, szignifikánsan kevesebben utasítják el a véletlenül meghallott zenét, és több hanglemezüik is van. A zenét tanulók jobb

tanulmányi átlageredményeiben a zenetanulás kedvező hatásai is megmutatkozhatnak. A zenetanulás hozzájárulhat ahhoz, hogy megismerkedjenek egy hangszerrel, és pozitívabban viszonyulhassanak a klasszikus zenéhez.

A vizsgálat kapcsán azt a gondolatot is megfogalmazhatjuk, hogy az ének-zene tanítás jelenleg tapasztalható, a zene megszerettetése szempontjából kimutatható alacsony hatékonysága bizonyára nem új keletű probléma. A vizsgálatban részt vevő tanulók családja esetében az otthoni hanglemezek alacsony száma – és még inkább az a tény, hogy a családok 37 százalékának nincs egyetlen komolyzenei hanglemeze sem otthon – azt mutatja, hogy (legalábbis e családokban) a zenehallgatás nem a mindennapok része. Valószínűleg már a szülők sem ismerik a zenehallgatás örömét, és nem tudják segíteni e tekintetben gyermekeiket sem.

Vizsgálatunk eredményei alapján azt a véleményt fogalmazhatjuk meg, hogy az iskolai ének-zene oktatás tartalmi, formai, módszertani átalakítása szükséges. A fiatalok nagy része az iskolai ének-zene órák során nem sajátítja el azokat az ismereteket, amelyek segítségével a klasszikus zene mondanivalója, a zene által közvetített üzenetek és értékek eljuthatnának hozzájuk.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- ANDREWS, L. J. (1997): *Effect of an integrated reading and music instructional approach on fifth-grade students' reading achievement, reading attitude, music achievement, and music attitude*. Doctoral Dissertation. University of North Carolina, Greensboro, N. C.
- ANVARI, S. H. – TRAINOR, L. J. – WOODSIDE, J. – LEVY, B. A. (2002): Relations among musical skills, phonological processing, and early reading ability in preschool children. *Experimental Child Psychology*, 83. 111–130
- BARKÓCZI ILONA – PLÉH CSABA (1977): *Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata*. Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet – Bács Megyei Lapkiadó Vállalat, Kecskemét.
- BOAL-PALHEIROS, G. M. – HARGREAVES, D. J. (2001): Listening to music at home and at school. *British Journal of Music Education*, 18. 103–118.
- BULTZLAFF, R. (2000): Can music be used to teach reading? *The Journal of Aesthetic Education Fall*, 34. 3. 167–178.
- CSAPÓ BENŐ (2000): A tantárgyakkal kapcsolatos attitűdök összefüggései. *Magyar Pedagógia*, 3. sz. 343–365.
- CSAPÓ BENŐ (2002): Az iskolai tudás felszíni rétegei: mit tükröznek az osztályzatok? In Csapó Benő (szerk.): *Az iskolai tudás*. Osiris Kiadó, Budapest.
- CHEEK, J. M. – SMITH, L. R. (1999): Music training and mathematics achievement. *Adolescence*, 34. 759–61.
- GRANDIN, T. – PETERSON, M. – SHAW, G. L. (1998): Spatial-temporal versus language-analytic reasoning: the role of music training. *Arts Education Policy Review*, 99. 11–14.
- GRAZIANO, A. B. – PETERSON, M. – SHAW, G. L. (1999): Enhanced learning of proportional math through music training and spatial-temporal training. *Neurological Research*, 21(2). 139–152.
- GRUHN, W. (2006): Music learning in schools: Perspectives of a new foundation for music teaching and learning. *Action, Criticism & Theory for Music Education*, 5. 2
- HARGREAVES, D. J. – NORTH, A. C. (1997): *The development of musical preference across the life span*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association. Chicago, IL, March 24–28, 1997.

- HARLAND, J. – KINDER, K. – LORD, P. – SCOTT, A. – SCHAGEN, I. – HAYNES, J. – CUSWORTH, L. – WHITE, R. – PAOLA, R. (2000): *Effectiveness of arts education. Research report*. National Foundation for Educational Research.
- JANURIK MÁRTA (2007): Áramlatélmény az iskolai ének-zene órákon. *Magyar Pedagógia*, 4. sz.
- JÓZSA KRISZTIÁN – PAP-SZIGETI RÓBERT (2006): Az olvasási képesség és az anyanyelvhasználat fejlődése 14–18 éves korban. In Józsa Krisztián (szerk.): *Az olvasási képesség fejlődése és fejlesztése*. Dinasztia Tankönyvkiadó, Budapest, 131–153.
- JÓZSA PÉTER (1972): Egy zeneszociológiai kísérlet eredményei. In S. Nagy Katalin (szerk.): *Józsa Péter emlékkönyv*. Magyar Szociológiai Társaság Művészetszociológia Szakosztály – Budapesti Műszaki Egyetem Szociológia Tanszék, Budapest, 1995.
- LAMB, S. J. – GREGORY, A. H. (1993): The relationship between music and reading in beginning readers. *Educational Psychology*, 1. sz. 19–27.
- LACZÓ, Z. (1987): The first measurement of the effectiveness of the Kodály concept in Hungary using the Seashore test. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 91. 87–96.
- NISBET, S. (1991): Mathematics and music. *The Australian Mathematics Teacher*, 47. 4–8.
- OLÁH ATTILA (1999): A tökéletes élmény megteremtését serkentő személyiségtényezők serdülőkorban. *Iskolakultúra*, 6–7. sz. 15–27.
- OLÁH ATTILA (2005): *Érzelmek, megküzdés és optimális élmény: Belső világunk megismerésének módszerei*. Trefort Kiadó, Budapest.
- PAPP KATALIN – JÓZSA KRISZTIÁN (2000): Legkevésbé a fizikát szeretik a diákok? *Fizikai Szemle*, 2. sz. 61–67.
- RAUSCHER, F. H. – ZUPAN, M. A. (2000): Classroom keyboard instructions improve kindergarten children's spatial-temporal performance: A field experiment. *Early Childhood Research Quarterly*, 15. 215–228.
- RAUSCHER, F. H. – SHAW, G. L. – LEVIN, L. J. – WRIGHT, E. L. – DENNIS, W. R. – NEWCOMB, R. L. (1997): Music training causes long-term enhancement of preschool children's spatial-temporal reasoning. *Neurological Research*, 19. 2–8.
- SHELLENBERG, E. G. (2004): Music lessons enhance IQ. *Psychological Science*, 15. 511–514.
- SHELLENBERG, E. G. (2006A): Long-term positive associations between music lessons and IQ. *Journal of Educational Psychology*, 98. 2. 457–468.
- SHELLENBERG, E. G. (2006B): *Exposure to music: The truth about the consequences*. In McPherson, G. E. (ed.): *The Child as Musician: A Handbook of Musical Development*. Oxford University Press, Oxford, 111–134.
- STROUT, A. (2004): *Phonemic awareness and musical pitch discrimination: Related?* <http://cramer.myweb.uga.edu/6200/StudentSamples/PhonemicAwarenessMusicalDiscrim.pdf>
- ZSOLNAI ANIKÓ – JÓZSA KRISZTIÁN (2002): A szociális készségek kritériumorientált fejlesztésének lehetőségei. *Iskolakultúra*, 4. sz. 12–20.
- ZSOLNAI ANIKÓ – JÓZSA KRISZTIÁN (2003): A szociális készségek fejlesztése kiskisiskolákban. In Zsolnai Anikó (szerk.): *Szociális kompetencia – társas viselkedés*. Gondolat Kiadó, Budapest, 227–238.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- GRAZIANO, A. B. – PETERSON, M. – SHAW, G. L.: Enhanced learning of proportional math through music training and spatial-temporal training. *Neurological Research*, 1999, 21(2), 139–152.
- KOKAS KLÁRA: *Képességfejlesztés zenei neveléssel*. Zeneműkiadó, Budapest, 1972.
- LACZÓ, Z.: The first measurement of the effectiveness of the Kodály concept in Hungary using the Seashore test. In *Bulletin of the Council for Research in Music Education*. 1987, 91. 87–96.
- OLÁH ATTILA: *Érzelmek, megküzdés és optimális élmény: Belső világunk megismerésének módszerei*. Trefort Kiadó, Budapest, 2005.